

CZŁOWIEK-RODZINA-PRAWO

W tym numerze:

- Piotr Telusiewicz*** 3-4
„Przysposobienie ze wskazaniem” – kilka słów o złożonym projekcie
- Marcin Rutkowski*** 5-10
Definicja rodzeństwa a przeszkody małżeńskie
- Marta Greszata - Telusiewicz*** 12-16
Zasada równości stron (Przewodnik po kanonicznych zasadach procesowych – część III)
- Долинская Мария Степановна*** 18-21
Сравнительный анализ требований к претендентам на должность нотариуса по законодательству Беларуси, Молдовы, Российской Федерации и Украины
- Patrycja Glazer*** 22-23
Counteraction of the threats of sexual crime

***Polskie prawo rodzinne
— aktualności***

„Przysposobienie ze wskazaniem” – kilka słów o złożonym projekcie

W dniu 14 marca 2014 roku Komisja Polityki Społecznej i Rodziny złożyła do Marszałka Sejmu RP projekt ustawy o zmianie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz kodeksu postępowania cywilnego. Do reprezentowania Komisji w pracach nad projektem została upoważniona poseł Magdalenę Kochan. [projekt jest dostępny na stronie www.sejm.gov.pl, data wejścia 20 marca 2014 roku]

W ustawie Kodeks rodzinny i opiekuńczy zakłada się następującą zmianę:

w art. 119 ze znakiem 2 dodaje się § 1 i 2 w brzmieniu:

„§ 1. Rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wskazać osobę przysposabiającą, którą może być wyłącznie krewny lub powinowaty rodziców dziecka za zgodą tej osoby złożoną przed tym sądem. Osobą wskazaną może być również małżonek jednego z rodziców (**„przysposobienie ze wskazaniem”**).

§ 2. Sąd opiekuńczy niezwłocznie przesyła odpis protokołu o wskazaniu do ośrodka adopcyjnego celem zarejestrowania w wojewódzkim banku danych.”

W uzasadnieniu do projektu [dostępnym na wskazanej powyżej stronie internetowej] wskazano, iż istotą, tej niewyodrębnionej w sensie prawnym formy przysposobienia, jest wyrażana przez rodziców w postępowaniu sądowym zgoda, która obejmuje zarówno fakt przysposobienia, jak i akceptację najczęściej samodzielnie wytypowanych kandydatów. Komisja zwróciła bowiem uwagę na to, iż możliwość wskazywania przez rodziców kandydatów do przysposobienia spośród niewystarczająco ograniczonego kręgu ludzi sprawia, że tzw. „adopcja ze wskazaniem” pozostaje fundamentem, działającego głównie w oparciu o Internet i nielegalnych pośredników, tzw. podziemia adopcyjnego.

Przygotowując uzasadnienie zgromadzono kilka interesujących argumentów mających przemawiać za wprowadzeniem proponowanej zmiany. Wśród nich wyróżniono:

- konieczność ograniczenia działania tzw. podziemia adopcyjnego, które zagraża prawom i dobru dzieci (a co za tym idzie mają stracić rację bytu liczne, otwarcie i legalnie działające strony internetowe kojarzące osoby chcące przysposobić dziecko z rodzicami, którzy noszą się z zamiarem oddania dziecka do adopcji);
- zasadność wprowadzenia takiej definicji ustawowej „adopcji ze wskazaniem”, której treść zagwarantuje: zachowanie adopcji pełnej jako podstawowej formy adopcji, pozostawienie dziecka pochodzącego z określonej rodziny w tej właśnie rodzinie, ochronę dzieci przed przekazywaniem ich przez rodziców w celach finansowych, ochronę dzieci przed ich przekazywaniem przez rodziców osobom nieposiadającym kwalifikacji i predyspozycji osobistych i moralnych do opieki nad dziećmi;
- możliwość stworzenia gwarancji, iż do adopcji nie będzie dochodzić bez pośrednictwa ośrodka adopcyjnego, co jednocześnie ma gwarantować: wnikliwą weryfikację kwalifikacji i predyspozycji osób ubiegających się o adopcję, możliwość porównania kwalifikacji i predyspozycji wnioskodawców z kwalifikacjami osób oczekujących na adopcję w tych ośrodkach, dokonanie kwalifikacji dziecka do rodziny (a nie odwrotnie);
- możliwość zebrania danych statystycznych umożliwiających poznanie skali oraz ewentualnych kierunków zmian tego zjawiska.

Natomiast wśród przewidywanych skutków prawnych wskazano:

- nazwanie językiem prawnym zjawiska występującego w praktyce, które to zjawisko dotychczas było traktowane jako zjawisko niejasne i nienazwane;
- zbieranie danych statystycznych, które umożliwią poznanie skali oraz zmian tego zjawiska;
- jednoznaczne wykluczenie osób trzecich, nie będące krewnymi lub powinowatymi dziecka, z grona osób, które mogą być wskazane jako osoby przysposabiające;
- ograniczenie możliwości obejścia prawa i organizowania adopcji poza tym ośrodkiem poprzez wymóg składania wniosku o przysposobienie za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego;
- obligatoryjne sporządzenie przez ośrodek adopcyjny w każdym przypadku opinii o wniosku kandydatów na rodziny;
- skrócenie czasu trwania postępowania adopcyjnego.

Warto wskazać, iż w odpowiedzi z dnia 23 lipca 2013 roku kierowanej do Rzecznika Prawa Dziecka, Minister Pracy i Polityki Społecznej wskazał, iż „proponowane rozwiązanie, ograniczające krąg osób, którym rodzice biologiczni dziecka mogą przekazać władzę rodzicielską do osób z nim spokrewnionych i spowinowaconych, zasługuje na uwagę z punktu widzenia próby ograniczenia zjawiska przeprowadzania

*Piotr Telusiewicz, Katedra Prawa Rodzinnego i Praw Rodzinnego,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*

tzew. adopcji ze wskazaniem z jednoczesnym uzyskiwaniem z tego tytułu korzyści materialnych.” Jednocześnie wskazał, iż „należy się liczyć z możliwością wystąpienia sytuacji, w której rodzice wskażą krewnych, którzy nigdy nie poznali dziecka” oraz, że „należy także brać pod uwagę możliwość wystąpienia sytuacji, w której rodzice biologiczni nie chcą albo nie mogą wskazać osób krewnych lub powinowatych.” [tekst wystąpienia Rzecznika i odpowiedź Ministra znajdują się pod adresem http://www.brpd.gov.pl/wystapienia/wyst_2013_04_19_mpips.pdf, data wejścia 20 marca 2014 roku]

Niewątpliwie przedstawiony projekt zasługuje na uwagę. Wydaje się jednak, iż dyskusji nad ostateczną formułą proponowanego rozwiązania nie można tylko ograniczyć do argumentów natury prawnej odnoszących się do treści przepisu prawnego. Należy rozważyć również ewentualne skutki wprowadzenia tego rozwiązania. Nie chodzi jedynie o skutki prawne. Warto zastanowić się przede wszystkim nad skutkami natury rodzinnej (zwłaszcza tymi w sferze osobowej, emocjonalnej). W kontekście proponowanych rozwiązań zawęży się bowiem krąg osób posiadających wiedzę w zakresie faktycznej podstawy przeprowadzonego przysposobienia. Osoby te mogą wciąż – z racji na łączące ich stosunki rodzinne – utrzymywać ze sobą ożywione kontakty. Wrasta wtedy „niebezpieczeństwo” złamania tajemnicy przysposobienia, co może destrukcyjnie wpływać przede wszystkim na dziecko, ale także i na pozostałych członków rodziny. Co więcej warto zastanowić się nad kwestią ewentualnych dążeń rodziców biologicznych – często emocjonalnych lub instynktownych – do uzyskania jakiegokolwiek wpływu na rozwój i wychowanie dziecka. Przy proponowanym – zawężonym kręgu osób uprawnionych do przysposobienia –tego typu sytuacja jest możliwa. Dlatego należy się opowiedzieć za koniecznością przeprowadzenia określonych konsultacji z zakresu psychologii, pedagogiki i socjologii, celem rozważania możliwości wystąpienia niepożądanych skutków pozaprawnych „przysposobienia ze wskazaniem”.

***

***„Adoption with the indication of the prospective adoptive parent ” - a few comments
on a complex project***

On the 14th March 2014, the Commission on Social Policy and Family submitted to the Marshal of the Sejm a bill amending the Family Code and the Code of Civil Procedure. [the draft is available on www.sejm.gov.pl the submission date: 20th March 2014]

The following amendment to The Act Family and Guardianship Code is proposed:

art . 119 with the sign 2 shall be followed by § 1 and 2 in the wording :

"§ 1 At a Guardianship Court hearing parents may indicate a prospective adoptive parent who can only be a relative of the child's parents or a relative in law giving his or her consent before the court. The person indicated as a potential adoptive parent may also be the spouse of one of the parents (" adoption with the indication") .

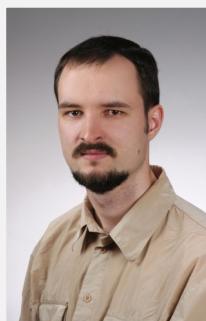
§ 2 Guardianship court shall immediately send a copy of the minutes of the hearing for the indication to an adoption agency to be registered in the provincial database. "

In a letter of 23th July 2013 addressed to the Children’s Rights Commissioner , the Minister of Labour and Social Policy, stated that " the proposed solution , limiting the class of persons to whom the child's biological parents may delegate parental authority to the people related to them or related in law deserves recognition from the point of view of the objective of curbing the phenomenon of so-called adoptions with the indication of the potential adoptive parent and obtaining material benefits at the same time "

***

Słowa kluczowe: rodzice, przysposobienie, dziecko

Keywords: parents, adoption, child

Definicja rodzeństwa a przeszkody małżeńskie

Małżeństwo od wielu wieków funkcjonuje w naszej kulturze jako jedna z podstawowych instytucji społecznych. Szczegółowe wymogi jego zawarcia wskazane są w ustawie z 1964 r. kodeks rodzinny i opiekuńczy (zwanej dalej kro) i wydawać by się mogło, że jej interpretacja nie powinna przysparzać większych problemów. Jednakże przemiany zachodzące w mentalności społeczeństwa oraz postęp technologiczny mogą prowadzić do coraz częstszych powstawania sytuacji, które rodziłyby wątpliwości prawne.

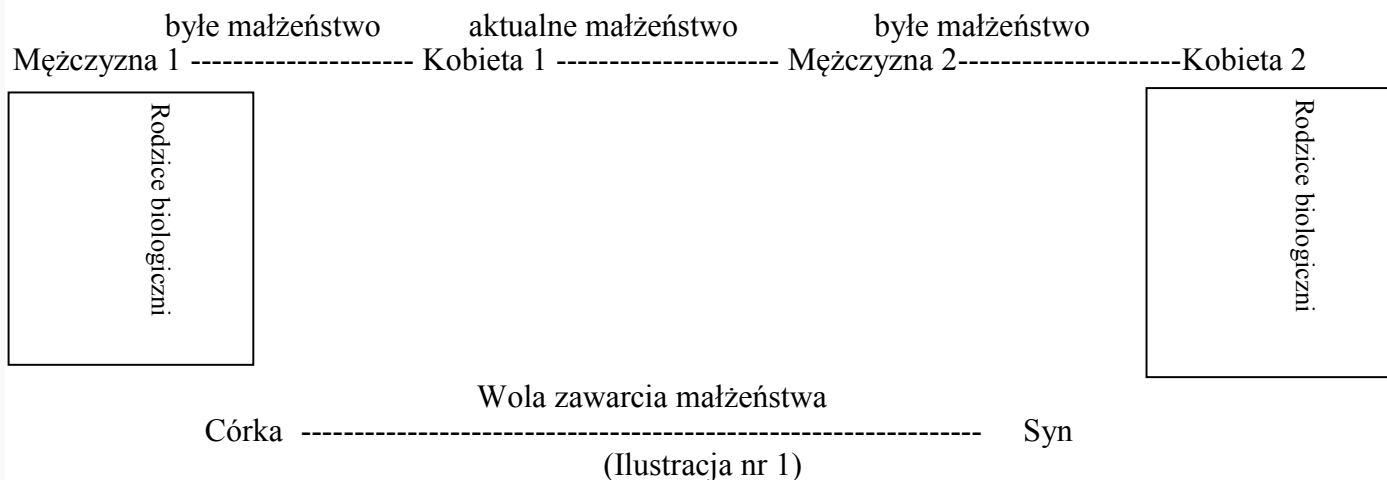
Zasadniczo każda para osób przeciwnej płci ma prawo zawrzeć związek małżeński, jeżeli wyrażają na to wolę i są w odpowiednim wieku. Kro przewiduje jednak szereg przeszkód uniemożliwiających nupturientom realizację tego zamiaru. Ów katalog

przyczyn stanowi zbiór zamknięty, a zatem powoływanie się na inne czynniki nie stwarza podstaw do odmowy udzielenia ślubu. Jedną z przewidzianych w kro przeszkód jest istnienie więzi pokrewieństwa lub powinowactwa pomiędzy potencjalnymi małżonkami. Zgodnie z treścią art. 14 kro *nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa krewni w linii prostej, rodzeństwo ani powinowaci w linii prostej*. Z kolei art. 15 kro wskazuje, iż *nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa przysposabiający i przysposobiony*. Powyższy katalog pokrywa się z listą osób, które dopuszczając się obcowania płciowego pomiędzy sobą popełniałyby przestępstwo kazirodztwa wskazane w art. 201 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (zwanej dalej kk). Biorąc pod uwagę zsynchronizowanie przepisów argumenty stosowane przy interpretacji rozwiązań wprowadzonych na gruncie prawa karnego mają zastosowanie również do przepisów prawa rodzinnego, gdy rozpatrujemy je w odniesieniu do analizowanego problemu.

Wprowadzając ograniczenia odnośnie relacji pomiędzy krewnymi ustawodawca kierował się dwoma czynnikami. Pierwszym z nich była chęć uniknięcia obciążenia genetycznego dzieci urodzonych w wyniku skonsumowania związku pomiędzy dwiema osobami o bliskim stopniu pokrewieństwa drugim zaś sprzeczność zakazanych w ten sposób relacji z normami obyczajowymi [M. Rodzyńkiewicz, *Komentarz do art. 201 kodeksu karnego* (dostępny w systemie Lex), 2006 r., pkt. 1]. Z kolei ograniczenia dotyczące zawierania małżeństwa pomiędzy powinowatymi lub przysposobionym i przysposabiającym stanowią jakoby pochodną tego zakazu. Chociaż bowiem związki te nie rodzą szczególnego ryzyka dla potomstwa z nich pochodzącego, kłócą się z jednak przyjętymi zasadami społecznymi, gdyż dotyczą osób połączonych więzami rodzinnymi podobnymi do pokrewieństwa. Lista osób, które nie mogą zawierać związków małżeńskich z tej przyczyny jest ściśle określona, a przepisów ją tworzących nie można interpretować rozszerzająco. Co za tym idzie, osoby połączone więzami dalszego stopnia, np. kuzyni mogą bez przeszkód zawrzeć małżeństwo o ile nie wystąpią ku temu inne przeszkody. Natomiast rodzeństwo takiej opcji nie posiada. W świetle zachodzących przemian społecznych pojawia się jednak problem ze zdefiniowaniem, czym jest rodzeństwo.

Rodzeństwem są dwie osoby pochodzące od tego samego rodzica. Kro nie rozróżnia sytuacji osób mających wspólnych obydwoje rodziców oraz rodzeństwa przyrodniego [M. Rodzyńkiewicz, *Komentarz do art. 201 kodeksu karnego* (dostępny w systemie Lex), 2006 r., pkt. 12]. W obydwu przypadkach prawo zabrania takim osobom zawarcia małżeństwa. Wydawać by się mogło, iż interpretacja tego przepisu nie powinna rodzić trudności.

Sytuacja komplikuje się jednak w przypadku dzieci współmałżonków pochodzących z ich poprzednich związków. Przykładowo kobieta mająca córkę może zawrzeć związek małżeński z mężczyzną nie będącym ojcem owej córki a posiadającym syna ze swojego poprzedniego związku (*vide* Ilustracja nr 1). Ich dzieci, choć w żaden sposób ze sobą nie spokrewnione, wychowywałyby się razem, z dużym prawdopodobieństwem wykształcając między sobą więzi podobne do tych, które łączą biologiczne rodzeństwo. Co prawda podobne przypadki zaliczają się do wyjątków, ale nie można jednak wykluczyć takiej możliwości. Pojawia się więc pytanie o to, co zrobić, gdyby osoby takie zechciałyby zawrzeć ze sobą związek małżeński?

Katalog przeszkód małżeńskich jest ściśle określony, nie można więc interpretować go rozszerzająco i rozciągać jego zakresu na osoby pozostające w relacjach podobnych, ale nie identycznych z tymi wskazanymi w ustawie. W analizowanym przypadku nie istnieje więź krwi, stanowiąca podstawę do wykluczenia zawarcia małżeństwa. Nie istnieje też więź powinowactwa. Art. 61⁸ § 1 kro wskazuje bowiem, iż z małżeństwa wynika powinowactwo między małżonkiem a krewnymi drugiego małżonka. Skoro powinowactwo nie występuje pomiędzy krewnymi jednego małżonka i krewnymi drugiego z nich [H. Dolecki, T. Sokołowski (red.) *Komentarz do art.61(8) Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* (dostępny w systemie Lex), 2010 r., pkt. 2; J. Zatorska, *Komentarz do zmiany art.61(8) Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wprowadzonej przez Dz.U. z 2008 r. Nr 220 poz. 1431* (dostępny w systemie Lex), 2011 r., pkt. 1], nie powstaje ono również pomiędzy dziećmi dwojga małżonków urodzonych z ich związków z innymi partnerami.

Sytuacja uległaby jednak dalszej komplikacji, gdyby jedno z dzieci przedstawionych w powyższym przykładzie zostało przysposobione przez małżonka swojego rodzica. Zgodnie z art. 121 § 2 kro przysposobiony nabywa prawa i obowiązki wynikające z pokrewieństwa w stosunku do krewnych przysposabiającego. Oznacza to między innymi dziedziczenie po dzieciach biologicznych przysposabiającego oraz powstanie na ich rzecz obowiązku alimentacyjnego tak, jak gdyby osoby te były rodzeństwem przysposobionego [H. Dolecki, T. Sokołowski (red.) *Komentarz do art.128 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* (dostępny w systemie Lex), 2010 r., pkt. 2 i 13; A. Kidyba, E. Niezbecka, *Komentarz do art. 931 kodeksu cywilnego* (dostępny w systemie Lex), 2011 r., pkt. 3]. Pytanie jednak brzmi, czy owe obowiązki rozciągają się także na zakaz wejścia w związek małżeński z dziećmi przysposabiającego? Pomiedzy nupturientami nie istnieje więź pokrewieństwa, co eliminowałoby zagrożenie związane z obciążeniem genetycznym ewentualnego potomstwa, które mogłoby się narodzić z takiego związku. Z drugiej jednak strony, potencjalni małżonkowie pozostawaliby ze sobą w stosunku rodzinnym, który mógłby budzić oburzenie społeczne będące jedną z przyczyn leżących u podstaw zakazu zawierania małżeństw w obrębie najbliższej rodziny.

Art. 14 i 15 kro wskazują dokładną listę osób, z którymi nie można wziąć ślubu w wyniku istnienia więzów rodzinnych. Ustawodawca wymienia wśród nich przysposobionego oraz przysposabiającego, ale nie wspomina już o ich zstępnych czy wstępnych. Identycznie kształtuje się sytuacja w przypadku art. 201 kk. Skoro zatem ustawodawca odnosi się wprost do przypadku przysposobienia, należy uznać, iż jego zamiarem nie było rozszerzenie owego zakazu na krewnych przysposabiającego. Nawet zaś w przypadku samego przysposobionego, możliwe jest zawarcie z nim związku małżeńskiego, jeżeli ustał stosunek przysposobienia. Skoro bowiem w pewnych przypadkach możliwe jest zawarcie ślubu z samym przysposabiającym, to, stosując regułę *a maiori ad minus*, jest ono dopuszczalne również w stosunku do potomstwa przysposabiającego.

Argumentem dodatkowo przemawiającym za taką interpretacją jest też sposób sformułowania art. 121 § 2 kro, który mówi o powstaniu praw i obowiązków wobec krewnych przysposabiającego. Przeszkody małżeńskie nie są prawami ani obowiązkami, lecz zakazami, a zatem innym rodzajem norm prawnych. Co prawda oparcie się wyłącznie na powyższej przesłance stanowiłoby dość kruchą podstawę do zalegalizowania takiego małżeństwa, ale, ponieważ brak zakazu może być wyinterpretowany także z innych przepisów kro, logicznym wnioskiem jest, iż dopuszczalne jest zawarcie związku małżeńskiego pomiędzy przysposobionym a biologicznym dzieckiem przysposabiającego. Z tych samych względów dopuszczalne byłoby zawarcie małżeństwa pomiędzy dwójką nupturientów przysposobionych przez tą samą osobę, pod warunkiem rzecz jasna, iż nie wystąpią inne przeszkody przewidziane przez prawo.

W doktrynie podnoszone są także poglądy przeciwnie oparte na argumentacji, iż zapis art. 121 § 2 kro dotyczy także zakazu zawierania małżeństwa oraz, iż analogiczna interpretacja dotyczy normy z art. 201 kk [H. Dolecki, T. Sokołowski (red.) *Komentarz do art.121 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* (dostępny w systemie Lex), 2010 r., pkt. 2]. Ze stanowiskiem tym nie sposób się zgodzić. W kro zakaz związków małżeńskich pomiędzy przysposobionym a przysposabiającym został wskazany w osobnym przepisie niż zakazy dotyczące krewnych. Gdyby ustawodawca stawiał znak równości pomiędzy relacją przysposobiony - przysposabiający a rodzic-dziecko w sposób wyraźny wskazałby, iż przez rodzica rozumie również przysposabiającego. W przeciwnym przypadku nie istniałaby potrzeba tworzenia osobnych zakazów dla tych grup osób, wystarczyłby zaś sam zapis art. 121 § 2 kro, z którego wynikałoby tworzenie także zakazu zawierania związku małżeńskiego. Treść przepisów art. 14 i 15 kro przemawia wyraźnie przeciwko takiemu zamiarowi ustawodawcy. Należy więc uznać, iż zakazu zawierania związku małżeńskiego pomiędzy przysposabiającym i przysposobionym nie można interpretować rozszerzająco na krewnych przysposabiającego.

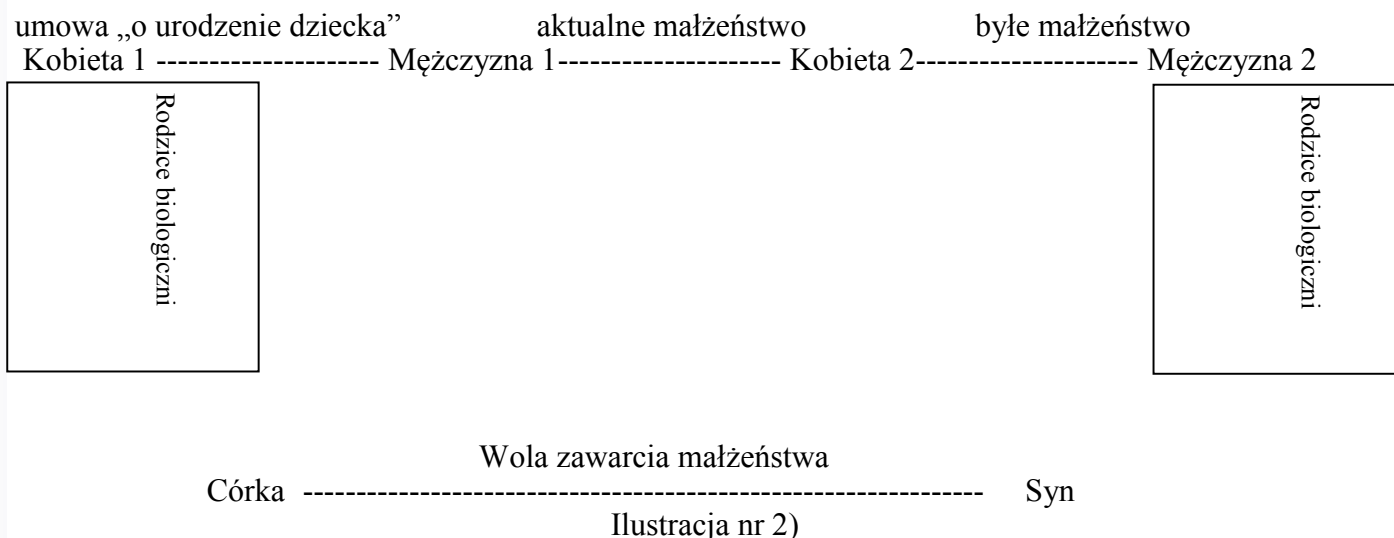
Posłużyć też można się analogią z art. 5 § 2 kodeksu postępowania karnego, który nakazuje wszelkie wątpliwości rozpatrywać na korzyść oskarżonego. Skoro zaś istnieją wątpliwości, czy analizowany związek jest przestępstwem wskazanym w art. 201 kk, należy rozstrzygnąć je na korzyść osób pragnących go skonsumować. Ponieważ zaś przepisy dotyczące prawnokarnego aspektu problemu należy interpretować analogicznie do przepisów cywilistycznych, oznacza to przyzwolenie ustawodawcy na zawieranie związków małżeńskich pomiędzy dziećmi przysposobionych. Interpretacja przeciwna prowadziłaby bowiem do nie dającej się pogodzić rozbieżności w stosowaniu przepisów karnych i cywilnych.

Problem związków pomiędzy przysposobionymi a dziećmi biologicznymi przysposabiających jest uregulowany wprost przez ustawodawcę i, choć występujący dość rzadko, istniał już od dłuższego czasu. Trudniejsze do analizy są natomiast sytuacje z udziałem dzieci urodzonych przez matki zastępcze zwane też surogatkami. Nie zagłębiając się w analizę tego, czy umowy „o urodzenie dziecka” są prawnie wiążące, trzeba poświęcić nieco miejsca relacjom dzieci poczętych w wyniku ich realizacji.

Sytuacje urodzenia dziecka przez matkę zastępczą dzielą się na dwie grupy, tj. gdy matka zastępcza jest jednocześnie matką biologiczną rodzonego dziecka jak i gdy materiał genetyczny pochodzi od innej kobiety. Rozwiązanie pierwszego z przypadków jest oczywiste. Rodzicami dziecka urodzonego w wyniku realizacji takiej umowy są ojciec dostarczający materiału genetycznego oraz matka rodząca dziecko, która jednocześnie jest drugim dawcą genów.

Problem pojawia się jednak, gdy matka rodząca nie jest jednocześnie matką genetyczną. Niejasne stawałyby się bowiem relacje urodzonego przez nią dziecka z resztą potomstwa jego genetycznych rodziców. Zgodnie z art. 61¹ kro *matką dziecka jest kobieta, która je urodziła*. Oznacza to, iż matkadawczyni materiału genetycznego jest dla takiego dziecka osobą obcą z punktu widzenia prawa. To samo dotyczy także jej krewnych.

Może to rodzić poważne problemy na gruncie prawnym. Jeżeli bowiem matka biologiczna miałaby dzieci z partnerem nie będącym ojcem dziecka urodzonego przez matkę zastępczą, byłyby one co prawda spokrewnione z dzieckiem urodzonym przez matkę zastępczą, ale punktu widzenia prawa nie łączyłaby ich z takim dzieckiem żadna więź (*vide* Ilustracja nr 2). Jeżeli dzieci z tych dwóch związków byłyby przeciwnej płci i zechciały zawrzeć związek małżeński, ich sytuacja prawna budziłaby wątpliwości.

Gdy tworzono przepisy regulujące zawieranie związków małżeńskich, przedstawiony powyżej problem nie istniał, gdyż nie pozwalał na to ówczesny stan medycyny. Ustawodawca kierował się więc starą rzymską maksymą mówiącą, iż matka zawsze jest pewna i w oparciu o tą podstawę kształtował prawo. Jednakże postęp nauki doprowadził do sytuacji, gdy możliwe jest by dwie osoby, choć nie uznawane za rodzinę na gruncie prawnym były względem siebie spokrewnione. Rozwiązanie tego zagadnienia nie wynika już wprost z treści przepisów. Art. 14 kro nie wspomina bowiem, czy zakaz zawierania ślubu dotyczy rodzeństwa z punktu widzenia więzi genetycznej czy prawnej. W momencie tworzenia przepisu obydwie więzi były tożsame, brak więc było potrzeby wprowadzania rozróżnienia między nimi.

Trzeba więc odpowiedzieć na pytanie, czy uznając za matkę kobietę rodzącą, nie będącą jednocześnie dawczynią materiału genetycznego, ustawodawca pragnął rozstrzygnąć tylko kwestie prawo-opiekuńcze pomiędzy ową matką a urodzonym przez nią dzieckiem czy też miał zamiar rozszerzyć działanie tego przepisu także na relacje małżeńskie owego dziecka. Z treści przepisów prawa nie wynika wprost, która z tych opcji jest właściwa. Nowelizacja wprowadzająca przepis o macierzyństwie matki rodzącej nie modyfikuje treści art. 14 kro. Przy poszukiwaniu rozwiązania problemu trzeba więc uciec się do wykładni celowościowej.

Jak już zostało wspomniane wcześniej, wolą ustawodawcy przy ustanawianiu zakazu zawierania małżeństw pomiędzy rodzeństwem była chęć uniknięcia obciążeń genetycznych u ewentualnego potomstwa. Wśród przedstawicieli doktryny występuje również pogląd, iż jedyną przyczyną istnienia zakazu jest istnienie sprzeciwu społeczeństwa wobec zaakceptowania tego rodzaju relacji przy jednoczesnym odrzuceniu względów natury genetycznej [M. Mozgawa, *Komentarz do art. 201 kodeksu karnego* (dostępny w systemie Lex), 2013 r., pkt. 1]. Nietrafne jest jednak powoływanie się jedynie na względy czysto światopoglądowe. Fakt istnienia sprzeciwu społeczeństwa wobec relacji kazirodzych jest bowiem pochodną uznania, iż dzieci pochodzące ze związków zawartych pomiędzy osobami blisko ze sobą spokrewnionymi są obarczone większym ryzykiem wystąpienia wad genetycznych. Nawet, gdyby potraktować argumenty natury genetycznej jako pozbawione podstaw naukowych, nie można by ich całkowicie pominąć, gdyż sprzeciw społeczny wobec związków kazirodzych płynie właśnie z uznania, iż istnieje ryzyko dotyczące potomstwa pochodzącego z takich relacji. Pominięcie argumentu genetycznego prowadziłoby zaś do odpadnięcia drugiej z podstaw wprowadzenia zakazu i całkowitej legalizacji tego typu zachowań. Wskazać tutaj należy, iż na przykład relacje homoseksualne, choć budzące oburzenie o znacznej części obywateli nie są objęte sankcjami karnymi. Nie rodzą bowiem zwiększonego ryzyka przyjscia na świat upośledzonego potomstwa.

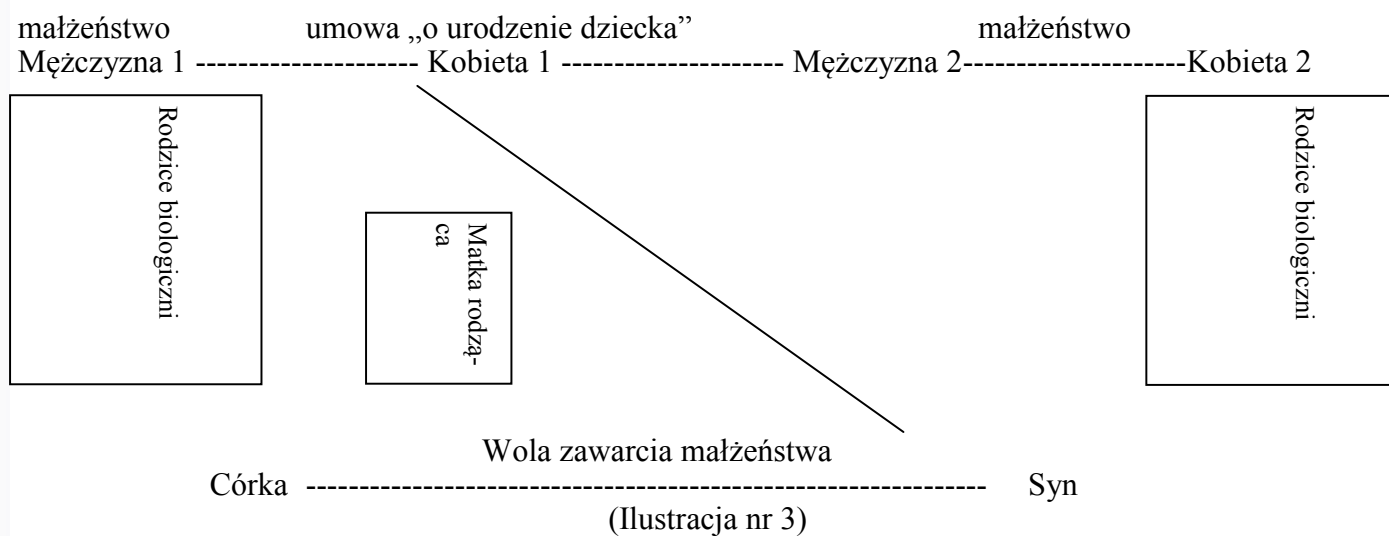

Zredukowanie podstaw istnienia zakazu jedynie do przesłanek natury światopoglądowej mogłoby prowadzić wręcz do postulatu, iż relacje tego typu nie powinny podlegać odpowiedzialności karnej [K. Banasik, *W kwestii penalizacji kazirodztwa*, „Prokuratura i prawo” 4/2011, s. 65-72]. To zaś stanowi krok zbyt daleko idący. Skoro zaś zakaz nadal obowiązuje, należy uznać, iż wprowadzając go ustawodawca kierował się nie tylko względami obyczajowymi, ale również medycznymi.

To właśnie zamiar uniknięcia ryzyka obciążenia genetycznego powinien być decydującym czynnikiem przy poszukiwaniu rozwiązania problemu. Skoro zaś w analizowanym przypadku mamy do czynienia z osobami połączonymi więzią pokrewieństwa, należałoby odmówić udzielenia im ślubu uznając, iż zakaz odnosi się od rodzeństwa na gruncie genetycznym a nie prawnym. Działanie przeciwne klóciłoby się bowiem z celem istnienia zakazu małżeńskiego.

W opisanym powyżej przypadku możliwe jest również zajście sytuacji, w której rodzeństwo genetyczne nie zdaje sobie sprawy z istniejącej więzi krwi. Jeżeli więc doszłoby pomiędzy takimi osobami do obcowania płciowego, fakt niewiedzy o istnieniu pokrewieństwa skutkowałby tym, iż nie można by pociągnąć ich do odpowiedzialności za naruszenie przepisu art. 201 kk [M. Rodzyńkiewicz, *Komentarz do art. 201 kodeksu karnego* (dostępny w systemie Lex), 2006 r., pkt. 13].

Istnienie instytucji matki zastępczej może też prowadzić też do powstania odwrotnej sytuacji, tzn. gdy dwie osoby, których nie łączą więzy krwi są rodzeństwem na gruncie prawnym. Wymagałoby to, aby matka rodzająca, lecz nie będąca dawczynią materiału genetycznego miała potomstwo z innym mężczyzną (*vide* Ilustracja nr 3).

Takie osoby pozostawałyby wobec siebie w relacji podobnej do tej, jaka łączy przysposobionego z dzieckiem przysposabiającego. Przypadek ów należałoby rozpatrzyć analogicznie, jak ma to miejsce w odniesieniu do problemu przedstawionego na początku niniejszego artykułu (*vide* Ilustracja nr 1), czyli zezwolić na zawarcie związku małżeńskiego. Brak jest bowiem pokrewieństwa czy powinowactwa pomiędzy potencjalnymi nupturientami.

Reasumując, przy interpretacji przepisów dotyczących zakazu związków pomiędzy członkami rodziny należy kierować się przede wszystkim względami genetycznymi jedynie jako element pomocniczy stosując argumenty natury obyczajowej. Taki bowiem zamiar przyświecał ustawodawcy przy nakładaniu ograniczeń na ewentualnych małżonków. Ignorowanie faktycznej więzi pokrewieństwa przy jednoczesnym dawaniu prymatu innym czynnikom stałoby bowiem w sprzeczności z celem istnienia owych przepisów.

Wszystkie wskazane powyżej przykłady stanowią niewątpliwie przypadki rzadkie, niemniej wraz z upływem czasu należy się spodziewać, iż zaczną one występować coraz częściej. Z tego względu warto jest przeanalizować je już w chwili obecnej, zanim staną się on czymś bardziej powszechnym, żeby praktyka nie została postawiona przed pytaniami, na które nie ma jeszcze gotowej odpowiedzi.

***

Sibling definition in relation to impediments to marriage

For centuries marriage has existed in our culture as one of the basic social institutions. Specific requirements for the contraction of marriage are listed in The Family and Guardianship Code of 1964 (later referred to as the Code) and it would seem that its interpretation should not pose any major problems.

Basically, any two persons of opposite sex are allowed to marry each other, provided that they express intent to do so and are of required age. The Code provides us with a list of exceptions preventing prospective spouses from carrying out this intention. One of such impediments provided in the Code is relation of consanguinity or affinity between potential spouses. According to article 14 of the Code *siblings in straight line, siblings and kinsmen in straight line are prohibited from marrying each other.*

Problem arises when a mother giving birth to a child is not a genetical parent. The relationship between such child and the rest of the offspring sharing the same genetical parents would be vague. According to article 61⁹ of the Code *the woman, who gave birth to a child is its mother.* This means that the mother – a donor of genetical material is, according to law, stranger to such child. The same applies to her blood relatives.

This may lead to serious legal difficulties. For example, if the biological mother had children with a partner other than the father of the child born by a surrogate, these children would be biologically related to the child born by the surrogate but from the legal point of view, they would be perceived as strangers. If children from these two relationships would express intent to marry each other, their legal situation would be dubious.

The intention to avoid the risk of genetic burden should be considered a decisive factor in solving the problem. As in the abovementioned situation there are blood-related persons, the marriage should be denied after acknowledging that the impediment applies to siblings in genetic and not legal sense. The opposite action would be contradictory to the purpose of creating this impediment.

When interpreting regulations concerning the marriage impediments applied to family members, we should primarily take into consideration genetic reasons as such was the will of legislator in creating those restrictions. Ignoring blood relationship in favor of other factors would be contradictory to the foundation of such regulations.

Translated by Marcin Rutkowski, Dominika Grygowska

***

Słowa kluczowe: rodzeństwo, małżeństwo, matka zastępcza

Keywords: siblings, marriage, surrogate mother

***Z problematyki kościelnego
prawa procesowego***

Zasada równości stron (Przewodnik po kanonicznych zasadach procesowych – część III)

Niniejszy artykuł wpisuje się w podejmowane przez Autorkę badania nad kanonicznymi zasadami procesowymi [M. Greszata. *Iudicium cum principiis*. Kodeksowa weryfikacja wybranych zasad procesowych w kanonicznych sprawach o nieważność małżeństwa. Lublin 2008.]. W kluczowych rozważaniach ukazuje on jednak nowe ujęcie merytoryczne, gdyż w sposób przystępny ukazuje prezentację zasady równości stron, aby ułatwić potencjalnemu czytelnikowi poruszanie się po zawłościach systemu

kanonicznego prawa procesowego.

Wśród licznych zasad procesowych, należy zauważyć zasady konstytutywnie związane z wewnętrzną strukturą *iudicium*. Można o nich powiedzieć, że zasady te organizują *iudicium*. W konsekwencji można je podzielić na takie, które odnoszą się do rozpoznawania i takie, które odnoszą się do rozstrzygnięcia sporu w ramach *iudicium*. Wśród tych, które odnoszą się do rozpoznawania można wskazać zasady: istotne dla stron (zasada kontradiktoryjności, zasada równości stron i zasada dwustronności), istotne dla sędziów (zasada odpowiedzialności przewodniczącego i zasada kolegalności) oraz istotne dla przedmiotu sporu (zasada litiskontestacji i zasada litispendencji). Wśród zasad odnoszących się do rozstrzygnięcia sporu można z kolei wskazać następujące zasady: apelacyjności, skuteczności dwóch orzeczeń sędziowskich oraz niepodważalności dekretów i wyroków przedstanowczych. Wszystkie te zasady, czyli: zasady organizujące strony, zasady organizujące sędziów, zasady organizujące przedmiot sporu (ogólnie można je nazwać zasadami organizującymi rozpoznanie sporu) i zasady organizujące rozstrzygnięcie sporu, są ubrane w formę prawną, w formalistykę procesową, która przebiega od rozpoznania aż po rozstrzygnięcie sporu.

Zasada równości stron należy więc do grupy zasad organizujących *iudicium*, odnosi się do rozpoznawania sporu w ramach *iudicium*, a w szczególności jest istotna dla stron. Generalnie należy przyjąć iż trzy zasady istotne dla stron, czyli: zasada kontradiktoryjności, inaczej sporności oraz zasada równości stron i zasada dwustronności, są sobie bardzo bliskie. Wzajemnie się przenikają, na siebie wpływają, są od siebie uzależnione. Trudno jest omawiać którąkolwiek z nich bez uwzględnienia dwu pozostałych. Równość stron obowiązująca w ramach *iudicium* wynika z istnienia podmiotów procesu, ale jest ona jednocześnie w swojej skuteczności uzależniona od koniecznej w *iudicium* kontradiktoryjności. Owa równość dotyczy oczywiście wszystkich uczestników procesu, którymi mogą być: obrońca węzła, rzecznik sprawiedliwości, adwokat, pełnomocnik, *defensor*, *procurator speciales*, *stabilis patronus*, *patronus*, *curator*, *tutor*, *legitimus repraesentantus personarum iuridicarum* oraz *administrator personarum iuridicarum*.

Zasada równości stron, będąc zasadą współtworzącą *iudicium*, organizuje owo *iudicium* jako jego element konstytutywny. Ponadto, wpływa ona w sposób zasadniczy na przebieg *iudicium*, a oprócz praktycznego wymiaru wynikającego z pozycji procesowej poszczególnych stron sporu czy procesu w odniesieniu do przedmiotu sporu i w relacji do sędziego, ma również swoją teoretyczną strukturę. Teoretyczny obraz zasady równości pozwala na nią spojrzeć jako na założenie stojące u podstaw tworzenia konkretnych i szczegółowych norm, z których wypływają prawa i obowiązki możliwe do realizacji w poszczególnych etapach *iudicium*.

W myśl zasady równości stron w procesie karnym i cywilnym, obie strony procesowe powinny mieć równe możliwości przedstawienia swoich racji i równe możliwości korzystania z takich samych uprawnień procesowych, tym samym z takich samych środków prawnych [M. Cieślak. *Polska procedura karna*. Warszawa 1973 s. 264; A. Redelbach. *Sądy a ochrona praw człowieka*. Toruń 1999 s. 301; P. Wiliński. *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym*. Zakamycze 2006 s. 231; A. Murzynowski. *Istota i zasady procesu karnego*. Warszawa 1984 s. 162 – 163; H. Dolecki. *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*. Warszawa 2006 s. 59.]. Na gruncie kanonicznego prawa procesowego zasada ta jest realizowana w takiej samej postaci, gdyż naczelną zasadą *iudicium* jest równouprawnienie stron, które w praktyce wyraża się w identycznym uprawnieniu do proponowania i realizowania poszczególnych środków dowodowych oraz prawie do obrony.

Zasadę tę można więc określić jako regułę, zgodnie z którą strona powodowa i strona pozwana mają te same prawa oraz te same możliwości faktyczne dokonywania czynności procesowych [Por. N. Capponi. *Principi della pubblicità e della parità delle parti in giudizio. Nel nuovo processo contenzioso canonico in genere e del processo matrimoniale in specie*. *Diritto ecclesiastico* 95 (1984) p. 164 – 175.]. Reguła ta ma zastosowanie od początkowej fazy procesu, jaką jest możliwość złożenia skargi powodowej aż po końcową

fazę procesu, którą jest możliwość zaskarżenia wyroku. Realizacja zasady równości stron nie polega oczywiście na zapewnieniu absolutnej równości procesowej obu stron, ale na stworzeniu takich warunków, w których sytuacja jednej strony nie jest w sposób zasadniczy, czyli ewidentny gorsza, niż sytuacja drugiej strony [Przy okazji omawiania zagadnienia równości stron procesowych, należy zauważyć ogólną zasadę obowiązującą w procesie kanonicznym, która przyznaje zdolność sądową, czyli prawo występowania w procesie kanonicznym jako strona, zarówno osobom ochrzczone, jak i nieochrzczone. Jednakże nieochrzczeni mogą tylko partycypować w zdolności sądowej ze względu na poddanie swojej sprawy małżeńskiej jurysdykcji sądu kościelnego, akatolicy ochrzczeni już skutkiem przyjęcia ważnego chrztu stają się osobami w Kościele Chrystusowym i zyskują zdolność sądową na forum kanonicznym. Zob. A. Stankiewicz. Artykuły wstępne. W: Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”. Redakcja naukowa T. Rozkrut. Sandomierz 2007 s. 29.]

Aby zapewnić tej szczególnej zasadzie swobodę jej realizacji w *iudicium*, trzeba wskazać na jej gwarancje. Jedną z tych gwarancji jest możliwość, a w niektórych sytuacjach nawet obowiązek, posiadania adwokata, w innych sytuacjach pełnomocnika, opiekuna, czy kuratora, którzy, jako reprezentanci procesowi pilnują interesów strony. Kolejną gwarancją jest możliwość zwolnienia z kosztów sądowych w części lub w całości dla strony procesowej, której nie stać na ich pokrycie a chce występować w procesie.

Jeżeli jedna strona wnosi o przesłuchanie siebie lub drugiej strony, należy dopuścić dowód z przesłuchania nie tylko proponowanej strony, lecz także, zgodnie z zasadą równego traktowania stron, dopuścić przesłuchanie i drugiej strony. W praktyce sądowej powinno więc być regułą, iż na przesłuchanie wzywa się albo obydwie strony, albo żadną. Wyjątki od tej zasady muszą być uzasadnione w dekrecie wzywającym strony na przesłuchanie. Może to być na przykład poważna choroba lub długotrwała nieobecność jednej strony [R. Sztymmler. Oświadczenia stron jako środek dowodowy. W: Ecclesia et Status. Księga jubileuszowa z okazji 40 – lecia pracy naukowej Profesora Józefa Krukowskiego. Red. A. Dębiński, K. Orzeszyna, M. Sitarz. Lublin 2004 s. 567.]

Oczywistym jest, że zasada kontrydiktoryjności ma oparcie w zasadzie równości stron, które muszą zaakceptować takie same ograniczenia w prezentowaniu dowodów. Wobec powyższego, zadaniem sędziego jest kontrolowanie stron w taki sposób, aby mogły one „walczyć” w sposób określony sztywnymi regułami [A. Ludwikowska. System prawa Stanów Zjednoczonych. Toruń 1999 s. 251.]. Ale jednocześnie sędzia kościelny, przystępując do procesu, musi pamiętać o normach procesowych oraz o przestrzeganiu praw osoby [T. Rozkrut. Zagadnienia procesowe w przemówieniach rotalnych Papieża Jana Pawła II. W: Urzędy sądowe – władza i służba. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 11 – 12 października 2004 roku. Red. T. Rozkrut. Tarnów 2005 s. 103. Szerzej na temat prawa do obrony zob. R. Sztymmler. Prawo do obrony w procesie kanonicznym. W: Finis legis Christus. Księga Pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin. Tom 1. Red. J. Wroceński, J. Krajczyński. Warszawa 2009 s. 791 – 807; A. Miziński. Adwokat gwarantem prawa do obrony w procesie kanonicznym. W: Urzędy sądowe – władza i służba. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 11 – 12 października 2004 roku. Red. T. Rozkrut. Tarnów 2005 s. 35 - 64.]

Warto zastanowić się nad kwestią, czy z zasadą kontrydiktoryjności związana jest w sposób konieczny zasada równości stron w kanonicznych sprawach o nieważność małżeństwa. Chodzi o to, czy każda ze stron może zgłosić swoje twierdzenie na tych samych prawach, czy każda ze stron ma takie samo prawo głosu w każdym etapie *iudicium*. Z przepisów kodeksowych jasno wynika, że równość stron jest skutkiem kontrydycji i oznacza równość uprawnień obu stron do wszystkich przynależnych im czynności procesowych. Kodeks może tej równości strzec w dwojaki sposób. Może formalnie wpisać tę zasadę, jako ogólnie obowiązującą na łamach całego Kodeksu; albo każdorazowo, w miarę potrzeb, wpisywać w treść kanonów, że strony są równe przy różnych czynnościach, co zdarza się w Kodeksie najczęściej.

Ogólne wpisanie zasady równości stron ma miejsce w kanonie 1434 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, który stanowi, iż jeśli prawo wyraźnie nie zastrzega inaczej, to ilekroć ustawa nakazuje, aby sędzia wysłuchał stron albo jednej z nich, należy również wysłuchać rzecznika sprawiedliwości i obrońcy wężła, jeśli występują w procesie; oraz ilekroć wymagany jest udział strony, aby sędzia mógł coś zadecydować, udział rzecznika sprawiedliwości lub obrońcy wężła, którzy występują w sprawie, ma tę samą siłę [Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Paulii PP. II promulgatus. AAS 75 (1983) pars II, p. 1 – 317 (dalej CIC)]

c. 1434; por. Pontificium Consilium De Legum Textibus. Instructio „Dignitas connubii” servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii (25 I 2005). Communicationes 37 (2005), p. 11 – 89 (dalej DC) art. 59.]. Prawodawca w tym kanonie dokonuje zrównania wszystkich stron występujących w procesie. Poza tym zasada ta jest potwierdzana wielokrotnie przy normowaniu poszczególnych praw i obowiązków stron procesowych.

Zasada równości stron jest realizowana już podczas pierwszej, wstępnej fazy procesu i wyraża się w uprawnieniu do złożenia skargi powodowej przez jedną ze stron [CIC c. 1501, c. 1502; por. DC art. 114, art. 115 § 1. Por. H. Stawniak. Wprowadzenie sprawy i zakończenie instancji według Instrukcji Dignitas Connubii. W: Proces małżeński według Instrukcji „Dignitas connubii”. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 13 – 14 czerwca 2005 roku. II Ogólnopolskie Forum Sądowe. Red. T. Rozkrut. Tarnów 2006 s. 76 - 81.]. Na etapie wstępnym procesu o nieważność małżeństwa nie ma znaczenia, który ze współmałżonków zrobi to pierwszy. Wobec tej kwestii małżonkowie mają takie same uprawnienie [CIC c. 1674, 1°; por. DC art. 92, 1°. Por. E. Zanetti. Consulenza e introduzione di una causa di nullità matrimonial. Quaderni di Diritto Ecclesiale 19 (2006) p. 70 – 92.], w szczególnych okolicznościach z takiego uprawnienia może również skorzystać rzecznik sprawiedliwości jako strona procesu [CIC c. 1674, 2°; por. DC art. 92, 2°.]. Nie ma też żadnych przeciwwskazań, żeby małżonkowie razem w jednej skardze powodowej złożyli prośbę o orzeczenie nieważności małżeństwa. Ale, jeśli nawet autorem skargi powodowej pozostanie jeden ze współmałżonków, to z zasady równości stron dla drugiego współmałżonka wynika uprawnienie do skargi wzajemnej [CIC c. 1494 § 1.]. Ponadto strona, która nie występuje z powództwem ma prawo do zapoznania się z jego treścią, albo w postaci skargi powodowej, albo w postaci jej streszczenia [CIC c. 1508 § 2; por. DC art. 127 § 3. Komentarz do kanonu 1508 zob. M. Greszata. Kanoniczny proces zwyczajny w ujęciu Księdza Profesora Jerzego Grzywacza. Lublin 2007 s. 63 – 64; komentarz do artykułu 127 zob. H. Stawniak. Tytuł V. Wprowadzenie sprawy. W: Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”. Red. naukowa T. Rozkrut. Sandomierz 2007 s. 196 – 198.].

W drugiej fazie procesu, której istotą jest określenie formuły wątpliwości, każda ze stron ma takie same prawo do wypowiedzi w tej kwestii i każda ze stron może skorzystać z identycznej ilości wypowiedzi, właściwie bez zgody obu stron na brzmienie formuły wątpliwości nie można dalej prowadzić *iudicium*. Jeśli któraś ze stron nie wyrazi zgody na formułę wątpliwości, a mimo to zostanie ona sformułowana w dekrecie, strona ta ma prawo odwołać się od tego dekretu i nie ma to znaczenia, czy chodzi o stronę powodową, czy też o stronę pozwaną [CIC c. 1513 - 1514; por. DC art. 135 - 136.].

W trzecim etapie *iudicium*, czyli etapie dowodzenia, prawo do przedstawiania środków dowodowych jednej strony, implikuje prawo do tych samych działań dla drugiej strony. Zarówno strona powodowa, jak i strona pozwana mają możliwość proponowania środków dowodowych. Są one wzajemnie powiadamiane o zaproponowanych przez siebie środkach dowodowych, mogą się w tej kwestii wypowiadać, prosić o rezygnację z któregoś z nich [Szeroko na temat struktury etapu dowodzenia zob. Z. Grocholewski. Struktura etapu dowodowego procesu. W: Plenitudo legis dilectio. Księga pamiątkowa dedykowana prof. dr hab. Bronisławowi W. Zubertowi OFM z okazji 65 rocznicy urodzin. Red. A. Dębiński, E. Szczot. Lublin 2000 s. 355 – 378; M. Greszata. Kanoniczne procesy małżeńskie. Pomoc dla studentów. Lublin 2007 s. 152 – 177; M. Greszata. Kanoniczny proces zwyczajny w ujęciu Księdza Profesora Jerzego Grzywacza. Lublin 2007 s. 85 – 155; T. Rozkrut. Tytuł VII. Dowody. W: Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”. Red. naukowa T. Rozkrut. Sandomierz 2007 s. 229 – 295.]. Obie strony procesowe mogą przedstawić kwestie, w jakim zakresie należy przesłuchiwać zaproponowanych przez nich świadków. Mogą uczestniczyć w wyborze biegłego lub też zaproponować biegłego prywatnego [Szerzej na temat wartości dowodowej opinii biegłego w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa zob. G. Leszczyński. Wartość dowodowa opinii biegłego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Ius Matrimoniale 9 (15) 2004 s. 137 – 150.]. Każda ze stron ma prawo do przedstawienia dokumentów, jako dowodów w sprawie, zarówno publicznych, jak i prywatnych, jeśli oczywiście w ten sposób nie narusza praw drugiej strony [Szerzej na ten temat zob. R. Sobański. Czy dokumenty prywatne zdobyte w sposób niegodziwy są dopuszczalne jako dowody w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa. Ius Matrimoniale 8 (14) 2003 s. 133 – 145; A. Brzemia – Bonarek. Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Katowice 2007.].

Prawo do wypowiedziania się stron procesowych na etapie dyskusji sprawy jest realizowane analogicznie jak w etapach wcześniejszych [CIC c. 1601 – 1603; por. DC art. 240 – 245.]. Nieco szerszy zakres uprawnień w tym zakresie posiadają rzecznik sprawiedliwości i obrońca węzła, którzy mają prawo do ponownej repliki na odpowiedzi stron [CIC c. 1603 § 3; por. DC art. 243 § 1.]. W ostatnim etapie *iudicium*, czyli w etapie wyrokowania, strony nie biorą już aktywnego udziału. Zasada równości stron w tej fazie wyraża się w analogicznym uprawnieniu obu stron procesowych do możliwości korzystania ze środków zaskarżenia wyroku. Ta strona, która czuje się pokrzywdzona wyrokiem może wnieść apelację [CIC c. 1628 – 1640; por. DC art. 279 – 289.], skargę o nieważność wyroku [CIC c. 1619 – 1627; por. DC art. 269 – 278.] lub prośbę o ponowne rozpatrzenie sprawy po dwóch zgodnych orzeczeniach sędziowskich [DC art. 290 – 294.].

Równouprawnienie stron w *iudicium*, w szczególności w procesie o nieważność małżeństwa daje możliwość działania stronie powodowej i stronie pozwanej w pozycji równorzędnego partnera w prowadzonym sporze. Wyraża się to przede wszystkim w uprawnieniu każdej ze stron do dowodzenia nieważności małżeństwa w taki sposób, w jaki konkretna strona uzna za właściwszy. Ale również wyraża się to w swobodnej możliwości każdej ze stron do zajęcia takiego stanowiska w procesie, jaki konkretna strona uzna za właściwy. Odnajduje to szczególny wyraz w możliwościach reakcji strony pozwanej na skargę powodową, poprzez którą strona pozwana może rozpocząć aktywną współpracę z sądem, zgadzając się z tezą powoda lub nie, oraz może zupełnie nie podjąć inicjatywy procesowej.

Bardzo ważną jest w tym względzie rola sądu, który powinien maksymalnie umożliwić stronom korzystanie z przysługującym im wszystkich praw. Nie tylko pouczenie strony powodowej, jako inicjatora *iudicium*, o możliwościach jej działania jest ważne, ale nabiera to szczególnego znaczenia w kontekście możliwości działania strony pozwanej. Jest ona niejako wciągnięta do procesu mocą skargi sporządzonej przez stronę powodową, ale ma przecież prawo do złożenia skargi wzajemnej. Ponadto ma prawo do decyzji o brzmieniu formuły wątpliwości, prawo do przedstawiania środków dowodowych, prawo do wetowania środków dowodowych strony powodowej, prawo do głosu w dyskusji sprawy, prawo do zaskarżenia wyroku. Jednakże faktyczna równość stron zależy jeszcze od różnych innych czynników, częściowo wykraczających poza sferę przepisów prawa. Na przykład od umiejętności prowadzenia sporu i dowodzenia swych tez, ale również od woli korzystania ze swych uprawnień przez strony, które nie mają prawnego obowiązku dowodzenia i popierania swych tez.

Z łatwością można zauważyć, że faktyczną nierówność stron prawo stara się złagodzić poprzez stosowanie bardzo różnych środków prawnych wprost prowadzących do formalno – prawnej równości stron w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa. Temu właśnie celowi służy na przykład prawo do obrony [Prawo do obrony jest prawem fundamentalnym, ale w tym sensie, że gwarantuje ochronę osoby, jej praw i jej dóbr. Szeroko na ten temat zob. G. Leszczyński. Prawo do obrony w przemówieniach Jana Pawła II do Roty Rzymskiej. *Ius Matrimoniale* 13 (19) 2008 s. 101.], możliwość skorzystania z adwokata oraz konieczność zapewnienia zainteresowanej stronie możliwości obrony w sytuacji, gdy tej strony nie stać na adwokata. Ponadto, obowiązek wzajemnego informowania obu stron o proponowanych przez nich środkach dowodowych.

Oczywiście, idealnej równości stron nie da się osiągnąć na gruncie żadnego postępowania, w tym również procesu o nieważność małżeństwa, ponieważ zawsze będą występowały większe lub mniejsze różnice w kwalifikacjach prawnych i nawet w samych umiejętnościach prowadzenia sporu przez strony. Jednakże faktyczna nierówność stron nie eliminuje jeszcze działania zasady równości stron, lecz nakłada na sąd obowiązek ułatwienia słabszej stronie korzystania z jej praw oraz obowiązek podejmowania określonych działań z urzędu na korzyść słabszej strony, tym samym w celu ustalenia prawdy obiektywnej pod auspicjami sędziego kościelnego [To właśnie sędzia kościelny powinien łączyć w swojej pracy dwa ważne elementy, mianowicie powinien on pozostawać w służbie prawdy i prawa. Wierność prawu pozwoli udzielić jasnej oraz pełnej szacunku odpowiedzi, jak tego wymaga służba prawdzie, na postawione w procesie pytanie dotyczące nieważności zaskarżonego małżeństwa. Specyficzny obiekt pracy sędziego kościelnego powinien go dopingować do ciągłego doskonalenia się w tej dziedzinie. Na ten temat zob. T. Rozkrut. Zagadnienia procesowe w przemówieniach rotalnych Papieża Jana Pawła II. W: Urzędy sądowe – władza i służba. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 11 – 12 października 2004 roku. Red. T. Rozkrut. Tarnów 2005 s. 105.].

Zasada równości stron w Kodeksie Prawa Kanonicznego jest wyrażona w formie dyrektywnej w kanonie 1434: „Jeżeli prawo wyraźnie nie zastrzega inaczej: 1° ilekroć ustawa nakazuje, aby sędzia wysłuchał stron albo jednej z nich, należy również wysłuchać rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła, jeżeli występują w procesie; 2° ilekroć wymagany jest udział strony, aby sędzia mógł coś zadecydować, udział rzecznika sprawiedliwości lub obrońcy węzła, którzy występują w sprawie, ma tę samą siłę”. Następnie jest ona wielokrotnie przywoływana przez Prawodawcę na łamach innych kanonów, dla przykładu: 1514, 1523, 1533, 1544, 1559, 1593, 1595, 1603 i wiele innych.

***

Principio di parità delle parti
(Guida per i principii processuali nel diritto canonico – parte III)

Particolarmente importante è la suddivisione in principii processuali descrittive e direttive. Dal punto di vista descrittivo, vengono assunte come modello di formazione di una data istituzione legale, riprodotto sulla base delle norme vigenti. Dal punto di vista direttivo, si assumono in qualità di norme aventi valore legale, appartenenti ad un dato sistema legislativo, superiori rispetto ad altre norme di questo sistema. Nel diritto processuale canonico possiamo trovare sia le une che le altre.

Il principio della contraddittorietà nel Codice di Diritto Canonico è vista in forma descrittiva, non essendovi alcuna norma in cui sia chiaramente citata. Occorre pertanto interpretarla sulla base dell'insieme delle norme processuali. Si tratta dell'unico principio che, tra tutti i principii che organizzano lo *iudicium*, che ha nel Codice una forma di questo tipo. Il principio di parità delle parti è espresso in forma di direttiva nel canone 1434, il principio di bipolarità ha forma di direttiva nella norma del canone 1476 del Codice di Diritto Canonico del 1983.

***

Słowa kluczowe: proces kanoniczny, zasady procesowe w prawie kanonicznym, zasada równości stron

Parole chiavi: il processo canonico; i principii processuali nel diritto canonico; il principio di parità delle parti

Varia

Сравнительный анализ требований к претендентам на должность нотариуса по законодательству Беларуси, Молдовы, Российской Федерации и Украины

Государственное значение нотариальной деятельности проявляется в тех правовых последствиях, которые возникают после оформления нотариального акта и обусловлены потребностью в гарантированном государством порядке фиксировать бесспорные права и факты с целью предоставления им, согласно статье 1 Закона Украины «О нотариате» юридической достоверности лиц [Теория нотариального процесса: Научно-практическое пособие / Под. ред. С. Я.

Фурсы. – К.: Алерта; Центр учебной литературы, 2012. – с. 18].

Как в Украине, так и в Беларуси, Молдове и Российской Федерации деятельность нотариата регулируется республиканским законодательством: Гражданскими кодексами, соответствующими законами «О нотариате» и другими нормативно-правовыми актами. Например, законом Украины «О нотариате» от 9 сентября 1993 года, законом Республики Беларусь «О нотариате» от 18 июля 2004 года, законом Республики Молдова «О нотариате» от 8 ноября 2002 года, в России – «Основами законодательства Российской Федерации о нотариате» от 11 февраля 1993 года, а также региональным нотариальным законодательством (например, Законом Москвы «Об организации и деятельности нотариата в городе Москве» от 19 апреля 2006 года).

Право на осуществление нотариальной деятельности относится к категории субъективных прав. Это право возникает по воле субъекта, который сам определяет содержание своих действий и сознает последствия их прекращения или изменения [Калиниченко Т. Г. Нотариальное право и процесс в Российской Федерации: теоретические вопросы развития: монография / Т. Г. Калиниченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма: ИНФРА – М, 2012. – с. 46].

Право на доступ к профессии нотариуса состоит из требований, которые предшествуют возникновению права на осуществление нотариальной деятельности, и является составляющей нотариального права.

Право на осуществление нотариальной деятельности ограничено, его пределы установлены каждым государством в отдельности. Следует отметить, что доступ к профессии нотариуса достаточно сложен, что обусловлено повышенными квалификационными требованиями, предъявляемыми к нотариусу, и характером подготовки к профессии нотариуса.

В соответствии со статьей 3 Закона Украины «О нотариате», нотариусом в Украине может быть: гражданин Украины, который имеет высшее юридическое образование, владеет государственным языком, имеет стаж работы в сфере права не менее шести лет, из них помощником нотариуса или консультантом государственной нотариальной конторы – не менее трех лет, сдавший квалификационный экзамен и получил свидетельство о праве на занятие нотариальной деятельностью. Однако, не может быть нотариусом лицо, имеющее судимость, ограниченное в дееспособности или признанное недееспособным по решению суда. Также украинский нотариус не может заниматься предпринимательской, адвокатской деятельностью, быть учредителем адвокатских объединений, состоять на государственной службе или службе в органах местного самоуправления, в штате других юридических лиц, выполнять другую оплачиваемую работу, кроме преподавательской, научной и творческой деятельности.

Законом Украины «О внесении изменений в Закон Украины «О нотариате» относительно государственного регулирования нотариальной деятельности» от 6 сентября 2012 № 5208-VI изложено в новой редакции статью 13 названного закона, которой установлены требования к помощнику нотариуса, почти аналогичны требованиям к нотариусу, и отменено статью, регулирующую требования к стажеру нотариуса. Помощник нотариуса – это гражданин Украины, который имеет высшее юридическое образование, владеет государственным языком, имеет стаж работы в сфере права не менее трех лет. Не может быть помощником нотариуса лицо, имеющее судимость, ограниченное в дееспособности или признанное недееспособным по решению суда. Фактически, данным законом должность стажера заменено на должность помощника нотариуса, срок стажировки продлен до трех лет, а также нотариусу запрещено иметь более одного помощника. Однако закон фактически не предоставил право сдавать квалификационный

*Долинская Мария Степановна,
кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры хозяйственно-правовых дисциплин
Львовского государственного университета внутренних дел, Украина*

экзамен консультантов государственных нотариальных архивов, то есть лишил права на доступ к профессии нотариуса.

Украинские претенденты на должность нотариуса с 1 января 2012 года сдают квалификационный экзамен в Высшей квалификационной комиссии нотариата, которая действует на основании Положения о Высшей квалификационной комиссии нотариата, утвержденного постановлением Кабинета Министров Украины от 21 августа 2011 года № 923. В состав комиссии входят четыре представителя Министерства юстиции Украины, четыре нотариуса и семь практикующих нотариусов. Свидетельство о праве на занятие нотариальной деятельностью выдается Министерством юстиции Украины на основании решения Высшей квалификационной комиссии нотариата и действительно на всей территории Украины.

Нотариальные действия в Республике Беларусь совершают государственные нотариусы государственных нотариальных контор и частные нотариусы, осуществляющие нотариальную деятельность на основании специального разрешения (лицензии).

Закон Республики Беларусь «О нотариате» различает отдельно требования к государственному и частому нотариусу, которые предусмотрены в главах 5 и 6 закона. Так в соответствии со статьей 25 указанного Закона «О нотариате», государственным нотариусом в Республике Беларусь может быть гражданин Республики Беларусь, имеющий высшее юридическое образование, получивший свидетельство на право занятия нотариальной деятельностью и отвечающий иным требованиям законодательства Республики Беларусь. Лица, претендующие на занятие должности государственного нотариуса, обязаны пройти профессиональную стажировку в качестве стажера государственного нотариуса в государственной нотариальной конторе сроком до одного года, а лица, претендующие на занятие должности государственного нотариуса после трехлетнего перерыва в работе в качестве нотариуса, – до шести месяцев. Срок профессиональной стажировки устанавливается главным управлением юстиции. Порядок прохождения профессиональной стажировки определяется Министерством юстиции Республики Беларусь.

В статье 32 Нотариального закона Беларуси предусмотрено требования, предъявляемые к лицу, претендующему на занятие нотариальной деятельностью в качестве частного нотариуса. Частным нотариусом в Республике Беларусь может быть гражданин Республики Беларусь, имеющий высшее юридическое образование, получивший специальное разрешение (лицензию) на осуществление частной нотариальной деятельности и отвечающий иным требованиям законодательства Республики Беларусь. Частный нотариус обязан быть членом Белорусской нотариальной палаты. Однако, нотариальной деятельностью в качестве частного нотариуса не вправе заниматься лицо, указанное в пункте 1 статьи 27 вышеуказанного Закона, в частности: которое не может быть принято на государственную службу; в отношении которого принято решение об аннулировании специального разрешения (лицензии) на осуществление частной нотариальной деятельности, – в течение одного года со дня принятия такого решения; уволенное из государственной нотариальной конторы, государственных органов или иных организаций по основаниям, указанным в пунктах 3–5, 7–9 статьи 42 и пунктах 1, 2, 4 и 5 статьи 47 Трудового кодекса Республики Беларусь, либо уволенное со службы по аналогичным основаниям, установленным законодательством Республики Беларусь о прохождении военной службы, прохождении службы в органах внутренних дел Республики Беларусь, Следственном комитете Республики Беларусь, органах финансовых расследований Комитета государственного контроля Республики Беларусь, органах и подразделениях по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь, таможенных органах Республики Беларусь, – в течение двух лет со дня увольнения.

Такие же требования законодатель выставляет относительно стажера государственного нотариуса и к выдаче свидетельства на право занятия нотариальной деятельностью. Однако, стажировку на соискание нотариуса, стажер должен проходить только в государственной нотариальной конторе.

Согласно статьи 28 Закона Беларуси «О нотариате», квалификационная комиссия по вопросам нотариальной деятельности образуется Министерством юстиции Республики Беларусь из числа представителей государственных органов, нотариусов, иных специалистов в области права. Председателем Квалификационной комиссии является заместитель Министра юстиции Республики Беларусь. Квалификационная комиссия определяет уровень профессиональной подготовки стажеров государственных нотариусов, прошедших профессиональную стажировку,

*Долинская Мария Степановна,
кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры хозяйственно-правовых дисциплин
Львовского государственного университета внутренних дел, Украина*

решает вопросы допуска лиц к занятию нотариальной деятельностью, выдачи свидетельства на право занятия нотариальной деятельностью без прохождения профессиональной стажировки и сдачи квалификационного экзамена, аннулирования свидетельства на право занятия нотариальной деятельностью, а также рассматривает иные вопросы, связанные с нотариальной деятельностью в Республике Беларусь.

Свидетельство на право занятия нотариальной деятельностью выдается Министерством юстиции Республики Беларусь на основании решения Квалификационной комиссии о допуске лица к занятию нотариальной деятельностью или о выдаче свидетельства без прохождения профессиональной стажировки и сдачи квалификационного экзамена. Назначение на должность государственного нотариуса лиц, работающих более пяти лет на должностях, связанных с руководством нотариатом и контролем за нотариальной деятельностью, непосредственно после прекращения указанной работы осуществляется без прохождения профессиональной стажировки и сдачи квалификационного экзамена.

В соответствии со статьей 8 Закона Республики Молдова «О нотариате» нотариус - это лицо, уполномоченное государством оказывать от его имени публичные услуги путем осуществления нотариальной деятельности на основании лицензии, выданной Министерством юстиции в соответствии с настоящим законом. Нотариусом может быть лицо, которое: является гражданином Республики Молдова и проживает на ее территории; обладает полной дееспособностью; является лицензиатом права; прошло одногодичную стажировку у нотариуса и выиграло конкурс на замещение вакантного места нотариуса, объявленный Министерством юстиции; владеет молдавским языком; не имеет непогашенной судимости; имеет безупречную репутацию.

В отличие от законодательства Украины, в статье 10 нотариального закона Молдовы предусмотрено должностное место нотариуса-стажера. Требования к нотариусу-стажеру аналогичны требованиям к нотариусу, за исключением прохождения одногодичной стажировки у нотариуса и выигрыша конкурса на замещение вакантного места нотариуса. Нотариус может уполномочить нотариуса-стажера: вести делопроизводство, работать с архивом; составлять проекты договоров, требующих нотариального оформления, и других нотариальных актов; анализировать и обобщать нотариальную практику. Также нотариус-стажер вправе участвовать в конкурсе на замещение вакантного места нотариуса на протяжении трех лет после окончания стажировки. По истечении данного срока указанное лицо вправе участвовать в таком конкурсе при условии прохождения повторной стажировки у нотариуса в течение не менее трех месяцев, за исключением лиц, работающих в бюро нотариуса.

По существу, должностное место помощника нотариуса в Украине почти аналогично должности нотариуса-стажера в Республике Молдове.

Молдавские претенденты на должность нотариуса сдают квалификационный экзамен в Комиссии по лицензированию нотариальной деятельности, которая формируется на срок четыре года по приказу Министра юстиции и состоит из 11 членов: шести нотариусов (делегированных общим собранием нотариусов), по одному представителю от Генеральной прокуратуры и Министерства внутренних дел, одного преподавателя права высшего учебного заведения (избранного сенатом) и двух представителей Министерства юстиции. Комиссия по лицензированию нотариальной деятельности принимает решения о допуске к конкурсу на замещение вакантного места, об утверждении результатов данного конкурса и о выдаче лицензии на нотариальную деятельность.

В Республике Молдове лицензия на нотариальную деятельность выдается на неограниченный срок на основании приказа министра юстиции с указанием территории, в отношении которой лицо выиграло конкурс. Выданная лицензия подлежит регистрации в Государственном реестре нотариусов, который ведется Министерством юстиции.

В соответствии со статьей 2 Основ законодательства Российской Федерации о нотариате, на должность нотариуса в Российской Федерации назначается в порядке, установленном указанными Основами, гражданин Российской Федерации, имеющий высшее юридическое образование, прошедший стажировку сроком не менее одного года в государственной нотариальной конторе или у нотариуса, занимающегося частной практикой, сдавший квалификационный экзамен, имеющий лицензию на право нотариальной деятельности. А в случае наличия трехгодичного юридического стажа у российского гражданина - срок стажировки может быть сокращен до шести месяцев в

*Долинская Мария Степановна,
кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры хозяйственно-правовых дисциплин
Львовского государственного университета внутренних дел, Украина*

порядке, определенном Министерством юстиции Российской Федерации совместно с Федеральной нотариальной палатой.

В главе 4 раздела Первого Основ законодательства Российской Федерации о нотариате «Должности стажера и помощника нотариуса. Порядок замещения должности нотариуса, занимающегося частной нотариальной практикой», не определено понятие помощника нотариуса и его компетенция, но предусмотрено наличие помощника нотариуса не только у частного нотариуса, но и в государственной нотариальной конторе.

Помощником нотариуса может быть гражданин Российской Федерации, имеющий квалификационное свидетельство (лицензию) на право нотариальной деятельности. Назначение на должность помощника нотариуса в государственной нотариальной конторе осуществляется в порядке, определенном Министерством юстиции Российской Федерации совместно с Федеральной нотариальной палатой. Его права и обязанности определяются трудовым договором. Кандидатура помощника нотариуса, занимающегося частной практикой, определяется нотариусом. Его права и обязанности определяются трудовым договором (контрактом), заключенным этим лицом с нотариусом. То есть, требования к помощнику нотариуса в Российской Федерации аналогичны требованиям к российскому нотариусу.

Лицо для трудоустройства помощником нотариуса в Российской Федерации, должно иметь квалификационное свидетельство (лицензию) на право нотариальной деятельности, чего не требуется в Украине. Однако, в случае наличия у помощника частного нотариуса Украины свидетельства о праве на занятие нотариальной деятельностью, последний в отличие от российского коллеги, не вправе осуществлять замещение нотариуса (совершать нотариальные действия) в случае его отсутствия.

Выводы. Итак, развитие нотариального законодательства Украины осуществляется параллельно законодательству Российской Федерации, Беларуси и Молдовы. Некоторые нормы между собой очень похожи, хотя имеют свои особенности, в частности в отношении доступа к профессии нотариуса. Следует отметить, что со временем усиливаются требования к лицам, желающим заниматься нотариальной деятельностью в Украине, в частности относительно наличие стажа работы в сфере права не менее шести лет, из них помощником нотариуса или консультантом государственной нотариальной конторы - не менее трех лет. По нашему мнению, можно позаимствовать норму относительно участия в составе Высшей квалификационной комиссии нотариата Украины одного преподавателя права высшего учебного заведения. Также украинским законодательством целесообразно позаимствовать норму относительно выдачи свидетельства на право занятия нотариальной деятельностью без прохождения профессиональной стажировки и сдачи квалификационного экзамена - лицам, работающих более шести лет на должностях, связанных с руководством нотариатом и контролем за нотариальной деятельностью, непосредственно после прекращения указанной работы.

***

Comparative analysis of requirements for the notary applicants according to the laws of Belarus, Moldova, the Russian Federation and Ukraine

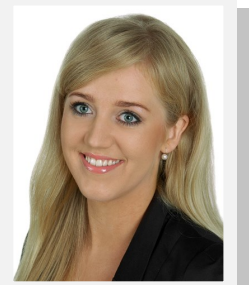
The article deals with the major problems of legal regulation of notarial activities in Ukraine, the Republic of Belarus, the Republic of Moldova, and the Russian Federation. The legislative acts regulating notarial activities, in particular the access to the profession of a notary public are considered. The requirements for persons who intend to engage in the notarial activities under the legislation of Ukraine, Belarus, Moldova and the Russian Federation are elucidated. The ways of improvement of the Ukrainian legislation regulating the right to engage in notarial activities are investigated.

***

Ключевые слова: нотариальная деятельность, нотариус, лицо, которое намерено заниматься нотариальной деятельностью

Keywords: notary activities, notary, person who intends to engage in notarial activities

*Долинская Мария Степановна,
кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры хозяйственно-правовых дисциплин
Львовского государственного университета внутренних дел, Украина*

Counteraction of the threats of sexual crime

On 18th December 2013 The Marshall of the Sejm of the Republic of Poland received a draft bill on the counteraction of the threats of a sexual crime made by the deputies of Solidarna Polska. Deputy Beata Kempa has been authorized to represent the applicants in the work on the project. The draft text used in this studies is available on the official Sejm website [see: www.sejm.gov.pl]. On 28th January 2014 the project was referred to the opinion of The Legislative Committee.

According to the Art. 1 of the draft, the scope of the Act covers issues concerning specific measures for the protection of citizens, especially minors, from sexual crimes.

Therefore, it relates to crimes against sexual freedom and decency, as indicated in Chapter XXV of the Act of 6 June 1997 - Penal Code (Journal of Laws No. 88, item. 553, as amended.), with the exception of the offences referred to in Art. 202 § 1 and Art. 204 § 1 and 2 as well as art. 203 unless it was committed to the detriment of the minor.

In art. 3 it was indicated that the specific protection means include, among others, the possibility to create a register of perpetrators of sexual crimes. According to the assumptions set out in the justification of this project, the registry will serve as a warning to the public and will constitute a detriment to the convicts. Another indicated measure is the possibility of creating bans on performing various categories of activities by the perpetrators of sexual crimes. Another stressed thing was the need to identify places of particular risk, the rules of their monitoring and also responsibilities of State and local government, called police hazard maps. In the content of the project, it was indicated that the creation of it, is the first step of creating a safety management system, designed to reduce the phenomenon of crime. The obligation to conduct hazard maps will belong to the Police, which will also share this map on the website of the National Police Headquarters.

According to the initiators of the project, there is a need for creating a registry of the perpetrators of sexual crimes, kept in a computer database by the Information Office of the National Criminal Register of the Ministry of Justice. In accordance with Art. 5, data placed in the registry will include the identity of the person, the designation of the authority which issued the decision, the case reference number, date of issue and the date when decision became final. In addition, it will also include the date and place of the committed crime, being the part of the trial, the legal classification of the offence, adopted in the judgement, ordered penalties or punitive measures: security, educational, correctional and educational – healing, information about the beginning, the end and the place where the penalties are executed: deprivation of liberty, military detention, arrest, or to postpone or for the break during imprisonment, parole and revocation of the waiver. If the court does not decide otherwise, there will be a photograph attached, the data about the current whereabouts of the person, his or her height, eye colour and gender. The Information Office of the National Criminal Register will inform the person to whom those data are related about the availability of them within 7 days. At the same time, there will be indicated a reservation about the need to report any change of residence outside the permanent place of residence, no later than the third day of the stay. These data will be published on the website of the Ministry of Justice, and they will be available without restriction. In contrast, the deletion of them will come with the removal of them from the National Criminal Register.

In accordance with Art. 11, the profession or taking classes, connected with the possibility of a contact with minors, will depend on whether the person was not included in the registry. This applies to activities involving education, health, education, health, employment, leisure, recreation, the arts, sports, culture, religious worship, the provision of services relating to minors. It was specified that, in exceptional circumstances, it will be possible to derogate the data from the registry, if there would be a risk of doing a harm to a victim or possibility of disproportionate results for the convict. However, there is no indication in the text of the draft or in memorandum, about which it applies to. It should be noted that in the context of the discussed topic, it would be reasonable to clarify it.

Art. 13 determines that in the case of failure to comply the obligation of the person to notify the appropriate unit of the Police about his or her whereabouts, he or she will be liable to imprisonment, restriction of liberty or a fine of not less than 1,000 zł. What is more, a person who in spite of the ban, will work or take classes connected with the possibility of the contact with minors, in the case of inclusion of his data in the registry, he or she will be a subject to a fine. The proceedings take place on the basis of

provisions of the Code of Conduct in misdemeanour's cases.

The commented project indicated that within 12 months from the date of entry into force of this Act, it shall contain the information about the perpetrators of the offences referred to in Article. 2 of this project and the corresponding criminal offences if the conviction occurred under the provisions of the penal law in force at the time of the offence, if the perpetrators of these crimes are in the National Criminal Register. Before submitting the above data, the Information Office of the National Criminal Register notifies the perpetrator of the crime whose date will be submitted with the instruction of the possibility of requesting a claim by the convict for not placing the data in the registry.

The authors of the bill project pointed out in the justification that the need to make these changes is conditioned by the fact of the recent increased amount of threats. This primarily stems from the fact that there is a high prevalence of an access to the means of communication, with difficulties present at the same time in conducting an effective supervision. According to the authors of the commented project, it is necessary to ensure an appropriate control measures against sex offenders even after serving the imposed penalties. The authors of the project refer to the system which is currently in force in the United States of America, where the wide control enables greater restraint of the offenders from the return to the underworld.

To sum up all the above considerations, we should refer positively to the initiative presented by the initiators of the project about ensuring adequate, effective system of control and protection. As it was rightly pointed out in the justification, there are currently no sufficient means and mechanisms that enable the main prevention of perpetrators committing crimes connected with a sexual contact with children. The implementation of the originators of the project's assumptions to improve the effectiveness of preventive measures, will also contribute to the improvement of the sense of security or public confidence.

***

Przeciwdziałanie zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym

Dnia 18 grudnia 2013 roku do Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, został wniesiony poselski projekt ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, autorstwa posłów Solidarnej Polski. Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem, upoważniona została poseł Beata Kempa. Wykorzystany w niniejszym opracowaniu tekst projektu, znajduje się na oficjalnej stronie internetowej Sejmu. [patrz: www.sejm.gov.pl]. 28 stycznia 2014 roku projekt został skierowany do opinii Komisji Ustawodawczej. Niniejszy artykuł, stanowi analizę proponowanego przez pomysłodawców projektu zmian, dotyczących stworzenia szczególnych środków ochrony obywateli przed przestępczością na tle seksualnym. Ponadto, traktuje o potrzebie prowadzenia Rejestru sprawców przestępstw na tle seksualnym i opracowania policyjnej mapy zagrożeń. Projekt ustawy stanowi efekt działań, zmierzających do zmniejszenia istniejących zagrożeń, zapewnienia skutecznego systemu ochrony głównie dzieci, przed sprawcami przestępstw na tle seksualnym.

***

Słowa kluczowe: ochrona, przestępstwa na tle seksualnym, kontrola

Keywords: protection, sexual crime, control

Informacje ogólne

Rada Naukowa:

Abp dr hab. Andrzej Dzięga, Prof. KUL
Dr hab. Marta Greszata – Telusiewicz, Prof. KUL

Konsultanci językowi:

Język angielski:

Mgr Paweł Czocho

Język francuski:

Mgr Małgorzata Walencik

Język hiszpański:

Ks. dr Julian Głowacki

Język niemiecki:

Ks. dr Grzegorz Jankowiak

Język włoski:

Ks. dr Julian Głowacki

Redaktor naczelny:

dr Piotr Telusiewicz

Sekretarz redakcji:

dr Piotr Telusiewicz

Opracowanie techniczne:

dr Piotr Telusiewicz

Recenzenci:

Polskie prawo rodzinne:

Prof. dr hab. Henryk Cioch
Dr hab. Marek Andrzejewski, Prof. US
Dr hab. Zbigniew Kuniewicz, Prof. US

Kościelne prawo procesowe:

Ks. Prof. dr hab. Tomasz Rozkrut, UP JP II
O. Prof. Piotr Skonieczny, O.P., Angelicum, Roma
Ks. dr hab. Tadeusz Syczewski, Prof. KUL
Ks. dr hab. Robert Kantor, UP JP II

Recenzenci dodatkowi:

Abp dr hab. Andrzej Dzięga, Prof. KUL
Dr hab. Marta Greszata – Telusiewicz, Prof. KUL
Ks. dr hab. Piotr Stanisław, Prof. KUL

Adres redakcji:

Collegium Jana Pawła II
p. 535
Al. Raławickie 14
20 - 950 Lublin

tel. (81) 4453539

Email

czlowiek.rodzina.prawo@gmail.com

Wydawca:

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Al. Raławickie 14
Lublin 20 - 950

Czasopismo internetowe wpisane do prowadzonego przez
Sąd Okręgowy w Lublinie rejestru dzienników i czasopism
pod poz. Rej. Pr. 1222.

Data wydania: 31 marca 2014 roku

ISSN 2299 - 0283